

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

**TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI
AV. ÖZDEMİR ÖZOK'UN
DANIŞTAY'IN KURULUŞUNUN
135. YILDÖNÜMÜ VE
"İDARİ YARGI GÜNÜ" NDE
YAPTIĞI KONUŞMA**

**10 MAYIS 2003
ANKARA**

340.009
099
2003
k. 1

001103

Sayın Cumhurbaşkanım,

Yargı organlarımızın Sayın Yargıç ve Savcıları,

Değerli Meslektaşlarım,

Sayın Konuklar, Yazılı ve Görsel Basınımızın Sayın Temsilcileri,

Danıştay'ımızın 135. kuruluş yıldönümü nedeniyle kutlanan "İdari Yargı" gününde sizlere seslenmenin onuruyla saygılarımı sunar, Danıştay başta olmak üzere, 25 Bölge İdare Mahkemesi, 50 İdare Mahkemesi, 51 Vergi Mahkemesinde "İdari Yargı" görevini yürüten yargıç, savcı ve tüm çalışanları gönülden kutlar başarılar dilerim.

İdari yargı, olağanüstü yetkilerle donatılmış yürütme karşısında, birey haklarına yönelik, sağlıklı bir denge kuran ve bireylerin haksızlığa uğramasını önleyen bir güçtür. Ülkemizde bu yargısal güç, 10 Mayıs 1868 tarihinden itibaren çeşitli evreler geçirerek 135 yıldır Danıştay tarafından kullanılmaktadır. Bu özellikleriyle Danıştay'ımız

devletin Mutlakiyet, Meşrutiyet, Cumhuriyet dönemlerini yaşamış köklü ve saygın bir anayasal kuruluş olarak, Cumhuriyetin kazanımlarının ve laik hukuk düzeninin en büyük gücü ve güvencesi olmuştur.

Zorbalık ve esaret rejimleri, güçlerin bir veya birkaç elde toplanmasından doğmuştur. Tarihteki antidemokratik rejimlerde, taçlı devletlerde egemen olan zorbalık ve baskı politikaları, yoğunlaşan kudret tekelinin ürünüdür.

Bu durum sadece baskıcı kral ve diktatörlere özgü değildir. Bir elde toplanan ve kabına sığmayan sınırsız güç, her koşulda insan hak ve özgürlüklerinin yanı sıra demokrasinin de en büyük düşmanıdır.

Demokrasilerde de çoğunluk denetimsiz ve rakipsiz bir kuvvet durumuna gelince, aynı sonuca varır, tıpkı antidemokratik rejimlerde olduğu gibi zorbalık ve baskı politikası egemen olur. İktidar temsil ettiği ulusal iradenin kutsallığına ve desteğine güvenerek diktatörleri aratmayacak davranışlar, uygulamalar içine girer. Bu tür yönetimlerde,

çoğunluk uyguladığı zorbalığı ve hukuk dışılığı yasallaştırmak için milli iradeye dayandığına önce kendisini inandırır ve bu inançla hiçbir engel tanımaz. İşte demokrasinin yapısında saklı bu tehlikeyi önlemek, vatandaş hak ve özgürlüklerini güvenceye bağlamak ve gereken önlemleri almak için demokratik teminat kurumlarına gereksinim duyulmuştur. Bunun sonucu olarak, devletin sınırsız güç ve yetkilerini tek elde toplamak yerine, bölünerek birbirlerinin yanında özerk organ şeklinde kurumlaştırılması yöntemi benimsenmiştir. Böylece toplumlar, yüzyıllar süren çetin mücadeleler sonunda egemenliği oluşturan yasama, yürütme ve yargı erklerini birbirinden ayırarak ve kurumsallaştırarak, demokratik yönetimi gerçekleştirebilmişlerdir. Çoğu kez, ülkemizde olduğu gibi yasama ve yürütme siyasetin baskısı altında tek güç haline gelebilmekte ve tek elde toplanabilmekte, böylece iki ayrı gücü kullanan organların parti bünyesinde bir araya gelmesi, görünürdeki ayrılığı biçimsel kılmaktadır. Hükümeti kuran parti, sayısal olarak parlamentoda çoğunluğu sağladığında, hükümet hem yürütme görevini hem de yasama görevini birlikte

götürmekte ve bu iki güç tek elde toplanmaktadır. Böyle bir sonuç ulusal egemenliği zedelemektedir. Çünkü egemenliğin taçlı hükümdarlardan alınıp ulusa verilmesi, ulusa mal edilmesi, insan hakları ve özgürlükler için yeterli güvence değildir. Asıl güvence; kamu iktidarının, kamu gücünün, yani erkin bütünüyle bir kişinin, bir partinin, ya da bir kurulun eline geçmemesindedir.

Demokratik düzenin doğal sonucu olarak ortaya çıkan bu olumsuzluğun çaresi; yargı bağımsızlığı ve yargı denetimi ile iktidarı hukuk içine çekmektir.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesinin bir kanunu, Danıştay'ın bir hükümet tasarrufunu iptal etmesi yasama ve yürütmeye müdahale ya da üstünlük olarak algılanmayıp, kuvvetler ayrılığının doğal sonucu olarak kabul edilmelidir. Bu değerlendirme, Anayasanın başlangıç bölümünde "kuvvetler ayrımının, devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı (medeni bir iş bölümü ve iş birliği olduğu)

üstünlüğün ancak Anayasa ve yasalarda bulunduğu şeklinde yapılmıştır.

Parlamenteer demokratik sistemin doğal sonucu olan kuvvetler ayrılığı ilkesinin uygulanması halinde; yürütmenin, idarenin, yönetimin hukuka bağıllılığını sağlamada en etkili yol, bağımsız yargı denetimidir. Başka bir anlatımla, düzenleme yetkisini ve güç kullanma tekelini elinde bulunduran yasama ve yürütme erklerinin eylem ve işlemlerine karşı bireyin en büyük teminatı, halk adına yargılama yapan bağımsız yargıdır. Ünlü Amerikan Cumhurbaşkanı Jefferson'un bir dostuna yazdığı mektup, yargı bağımsızlığını en güzel şekilde açıkladığı için bütün bilimsel yapıtlarda, örnek olarak gösterilir. Jefferson bu ünlü mektubunda şunları yazmıştı; "Yasaların dürüst ve erdemli yargıçlar eliyle uygulanması, bizi Anayasanın vermediği yetkileri kullanmak tehlikesine ve yanılıısına karşı koruyacaktır". Böylece yargı denetiminin gücü, güvencesi ve önemi vurgulanarak, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne inanan, hak ve yetkilerini bilen devlet adamı tanımı yapılmıştır.

Mutlakiyet ve Meşrutiyet devirlerinde hukuki belgeler ve anayasalarda yer alarak yönetimin yargısal denetimini üstlenen idari yargı, Cumhuriyetle birlikte çağdaş bir yapıya kavuşmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu büyük önder Atatürk, Cumhurbaşkanı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 4. yasama yılını açtığı 1 Mart 1923 günlü konuşmasında, Danıştay'ın biran önce yeniden kurulmasını önermesi üzerine, 1924 Anayasasının 51. maddesiyle o günkü adıyla Devlet Şurası'nın kurulması hüküm altına alınmıştır. Bu dönemde Danıştay yürütme organının yanında görülmüş ve Anayasada yürütme bölümünde yer almış olmasına karşın, idari eylem ve tasarrufların yargı denetimini yaparak, kanuna ve hukuka bağlılığı sağlamayı ve vatandaşın hak ve özgürlüklerini korumayı kendisine görev edinmiştir. Hatta, 1950-1960 yılları arasında yönetim gücünü elinde bulunduran siyasal iktidar, Danıştay'ın yargısal denetimini ve hukuk mücadelesini içine sindiremeyerek bir çok kanuna "Danıştay'a dava açılmaz" veya "Danıştay'a başvurulamaz" şeklinde maddeler

koyabilmiştir. Danıştay tüm bu engellemelere karşın, hukuk devleti yolunda kararlı, inançlı ve onurlu mücadelesini sürdürmüştür. Kişi hak ve özgürlüklerini, yürürlüğe girdiği dönemin Anayasalarından eksiksiz olarak düzenleyen ve güvence altına alan, hatta bir çok konuda onlardan daha çağdaş ve ileri düzenlemeler getiren 1961 Anayasası, 114. maddesiyle "İdarenin hiçbir eylem ve işlemi hiç bir halde yargı denetiminin dışında bırakılamaz." hükmünü getirerek Danıştay'a gerçek kişiliğini ve kimliğini kazandırmış, yine 140. maddedeki düzenlemesiyle de Danıştay'a yargı bölümünde ve yüksek mahkemeler arasında yer vererek onun yetki ve görevlerini başka bir deyimle gücünü artırarak, olması gereken konuma getirmiştir. Bütün bu iyileştirmelere karşın, yargısal denetimden hiç hoşlanmayan siyasal iktidarlar ilk fırsatta yargısal denetimi etkisiz hale getirmek istemişlerdir. Nitekim, 12 Mart 1971 muhtırasından sonra güçlenen iktidar ve dönemin siyasi partileri, kendi basiretsiz ve öngörüsüz yönetim biçimlerinden kaynaklanan bir takım idari ve siyasi başarısızlıklarından Danıştay'ı sorumlu tutarak, yeni bir Anayasa değişikliği ile

Danıştay'ın görev alanını daraltma ve yetkilerini kısıtlama yoluna gitmişlerdir.

Bu geçmiş uygulama siyasal iktidarların, güçlü ve bağımsız bir yargıdan yana olmadıklarını ortaya koyan tarihsel bir belgedir. 12 Eylül 1980 sonrası tüm Anayasal ve yasal kuruluşlarda yapılan ve yıllardır uygulanarak istikrar kazanan bir çok demokratik kurumu ya yok eden, ya da demokratik yapısını sarsan değişiklikler, idari yargı alanında yerini önemli ve köklü değişikliklere bırakmıştır. Bu bağlamda 6 Ocak 1982 günü idari yargı ile ilgili birbirini izleyen üç kanun, 2575 sayılı Danıştay Kanunu, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri Kuruluşu ve Görevleri Hakkındaki Kanun ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunlarda yer alan ve idari yargının görevini, işlevini ve alanını belirleyen bazı hükümler, 11 ay sonra 6 Kasım 1982 günü halk oylaması ile kabul edilen 1982 Anayasası'nın bazı maddelerinde olduğu gibi yer almıştır.

Yönetimin eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu, Anayasanın 125.

maddesinde vurgulanarak, hukuk devletinin zorunlu ögelerinden birinin altı çizilmiştir. Yargı yolu hiçbir neden ve biçimle kısıtlanamaz. Yürütme ve yönetme yetkisi, görev ve takdiri, Anayasa ve yasalara göre kullanılır ve yerine getirilir. Yargı denetimi ve kararı, bu görev ve yetkinin “Anayasa ve yasalara göre kullanılmasını ve yerine getirilmesini” sağlamak, yönetimi “Hukuk Düzeni” içinde tutmak için gereklidir. Yönetimin hukuka bağlılığını yargısal denetimle sağlamak, hukuk devletinin zorunlu bir gereği, bireyin onuru ve insan haklarının güvencesidir.

Anayasa’da Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik, laik, sosyal hukuk devleti niteliği vurgulanırken, devletin -yürütmenin- tüm eylem ve işlemlerinin yargı denetimine bağlı olması amaçlanmıştır. Çünkü yargı denetimi, hukuk devletinin “olmazsa olmaz” koşuludur. Hukuk devleti ilkesinin birinci ve en önemli ögesinin “İdarenin kanuniliği ve yargısal denetiminden” olması, bu gerçeği ortaya koymaktadır.

Hukuk devleti için bu denli önemli olan yargı denetimiyle ilgili olarak ülkemizde idarenin

-devletin, yürütmenin- bütün eylem ve işlemlerinin yargı denetiminden geçtiği söylenemez.

İdarenin yargısal denetimi ile ilgili en temel ilkeyi düzenleyen Anayasa'nın 125. maddesi "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır" düzenlemesinin yanı sıra, ya aynı maddenin değişik fıkralarında ya da diğer maddelerde bu temel ilkeye sınırlamalar getirerek idari yargının, yargısal denetimini önemli ölçüde kısıtlamıştır.

Anayasa'ya göre idari yargının yargısal denetimi dışında olan işlem ve düzenlemeler ise; Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler, Yüksek Askeri Şura Kararları, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kararları. "Kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlanma ve sözleşmelerde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli ve milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir" hükmüyle, bu alanda da idari yargı denetimi dışında tutulmuştur. Yargı denetimi bağımsızlığına sahip idari işlemlerin bu denli mevcudiyeti idarenin yargısal denetimini zayıflatmakta ve hukuk devleti ilkesini zedelemektedir.

İdari denetim dışında bırakılan bu örnekler yanında, idari yargılama usulünün temelini belirleyen ilkeler açısından getirilen sınırlamalar da vardır. Anayasa'nın 125/5 maddesinde, yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi; "..... telafisi güç ve imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi..." koşuluna bağlanarak; yürütmenin durdurulması yolu, hızlı, keyfi ve hukuka aykırı bir biçimde hareket etmeyi alışkanlık haline getiren idareler lehine bir durum yaratmıştır. Yine, Anayasa'nın 125/6. maddesinde yer alan "Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ve ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleriyle yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir" biçimindeki düzenlemeler de, idari yargı denetimine kısıtlamalar getirmektedir. Bütün bunlar yurttaşların hak arama özgürlüğünü sınırlamakta ve yargıya olan güvenlerini zayıflatmaktadır. İdari yargıyı zayıflatan ve böylece yönetimin yargısal denetimini engelleyen ya da geciktiren, bu ve benzeri olumsuzluklar hızla giderilerek, yurttaşın güçlü, etkin ve olanaklı idare karşısında hak arama

özgürlüğünün önü açılmalıdır. Bu bağlamda idari yargı denetiminin; idarenin her türlü eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi olduğu biçimindeki Anayasa'nın 125/1. maddesi hükmünde yer alan; yalın ama hukuka uygun biçimiyle yapılabilmesi için, bu denetime bir çok önemli kısıtlama getiren Anayasa değişiklikleri başta olmak üzere, Danıştay ve İdari Yargılama Usulü Yasası'nda değişiklikler yapılması gerekmektedir. Bu konuda yapılması gerekli yasal düzenlemeler ve çözüm önerilerimiz şunlardır;

-Öncelikle "İdari Usul Yasası" değiştirilerek, idarenin nasıl davranması gerektiğinin standart kurallara bağlanmalı, diğer taraftan, yönetilenlerin –yurttaşlar– idari işlemler hakkında önceden bilgi sahibi olması ilkesi getirilerek, çıkacak uyuşmazlıkların yargı önüne gelmeden büyük oranda çözümlenmesine olanak sağlanmalıdır.

-2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda HUMK'a gönderme yapmak suretiyle çözüm üretilmesi, kendine özgü yapısı olan idari yargılama usulünü bir anlamda HUMK'nun etkisi altında bırakarak gelişmesini önlemektedir. Bu

uygulamadan vazgeçilerek, idari yargının yapısına, işleyişteki mantığına uygun bir biçimde özgün bir düzenleme gereklidir.

Ayrıca, adli yargıda, usul yasalarında AİHM kararlarıyla bağlantılı olarak “hak ihlali” durumunun tespiti halinde, bu durumu “yargılamanın yenilenmesi” sebebi sayan değişikliklerden sonra, İYUK’da da aynı değişikliğin yapılması gerekir. Hukuk devleti anlayışı içinde, idarenin işlemlerine karşı bu denetim yolunun da açık olmasının önemi tartışılmaz.

-Danıştay İdari ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarının sıklıkla toplanması ve ayrıca birlikte toplanmaları sağlanarak, ilke ve içtihat birliğinin oluşması yolunda gerekli düzenlemelerin yapılması, kurulların yeni işlevlerle donatılması gerekmektedir. Bu noktada, Danıştay Kanunu'nun 17. maddesinde yapılması öngörülen değişikliği destekliyoruz.

-İlk derece idari mahkemelerinin yurttaşların kolayca başvuracağı sayıya çıkarılması, idari işlem ve eylemlere karşı dava açma sürelerinin yeniden ve herkesin kolayca anlayabileceği biçimde

düzenlenmesi, idari yargılamada ispat vasıtalarının genişletilmesi gibi konulara gereksinim duyulmaktadır.

-İsrarla üzerinde durduğumuz bir konu da; idari yargıya hukuk fakültesi mezunu olmayan yargıçların atanmasıdır. Bu sorun, yargıçlığa giriş sınavlarının ÖSYM tarafından yapılmaya başlanmasından sonra büyük oranda çözülmüştür. Yapılan sınav sonuçlarında, sadece hukukçular başarılı olabildiği gibi ayrıca isim yapmış donanımlı hukuk fakültesi mezunları başarılı olabilmişlerdir.

-Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak görevlendirildiği konular daraltılarak, yerine temel kanunlarla ilgili kanun tasarılarını Danıştay incelemesine sunarak yasaların kanun tekniğine uygun çıkmasını sağlamak, idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle bakılan davalarda parasal sınırları gerçekçi ve güncel olarak belirlemek.

-Danıştay tarafından iptal edilen düzenleyici işlemler başta olmak üzere, yurttaşları aydınlatacak önemli kararlar resmi gazetede yayımlanarak

İlgililerin bilgisine sunulmalı, idari yargı kararlarının hangi nedenle olursa olsun uygulanmaması halinde, Anayasa'nın 129/4 ve İYUK'un 28/4. maddelerindeki düzenlemelerin yetersizliği de dikkate alınarak bu konuda daha ağır yaptırımlar içeren yasal düzenlemeler getirilmelidir.

- Bu sayılanların dışında belki de en önemlisi idarenin, hukuku hiçe sayan ve kesinlikle yanlış olan temel yaklaşımını düzelterek kendisini hukukla bağlı hissetmesidir. Hukuksal ve yasal düzenlemeler, salt tek başına yeterli değildir. Sorunun asıl kaynağı; "Hukuku ve Hukuk Devletini" içine sindirememiş, kendisini hukuk ve yasayla bağlı hissetmeyen, idari yargıyı, yönetimi yavaşlatan, sorun yaratan başka bir anlatımla, hukuku her işte ayak bağı olarak gören, hukuktan sıkılan, yerel yönetimler ve siyasal iktidarlardır. Yerel yönetimlerin çoğunluğu kendilerinin idari yargı kararlarına karşı bağımsızlıklarının olduğunu sanarak, kentlerde, kıyı şeritlerinde ve orman arazilerinde hukuk dışı imar uygulamaları yanında, hukuk tanımaz davranışlar sergileyebilmektedirler. Çok kısa süre önce, başkent Ankara'da, Danıştay

binasından beş yüz metre ilerde yaşanan trajikomik olay, sorunun ne denli derin olduğunu açıkça kanıtlamaktadır. Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın Sıhhiye'de yapmayı planladığı ve de bir biçimde yaptığı bir inşaatın, yine Çankaya Belediyesi'nce yıkılması konusunda karar alması sonucu iki belediyenin (taşlı-sopalı-araçlı-gereçli) mücadelesi, hukuk tanımazlığın ve idari yargıya güvensizliğin ne noktalara vardığını göstermesi bakımından çok acı bir durumdur.

Hukuk devletiyim diyen bir ülkede yaşanması mümkün olmayan bu ve benzeri olaylar, bizi yönetenlerin hukuka, hukukun üstünlüğüne, yasaya ve hukuk devletine bakışını göstermesi bakımından son derece çarpıcıdır. Bu anlayıştaki yerel yönetimleri yeni yetkilerle donatmak ne kadar doğru bir karar olur, üzerinde iyice düşünülmesi gerektiği kanısındayız.

Her genel seçimden sonra oluşan siyasal iktidarlar, sınırlı oranda yetişmiş ve deneyimli kamu görevlisinin bulunduğu yönetim kademelerinde "Liyakata" değil "Siyasete" önem verdikleri için, seçim sonrası kamu yönetiminde bir anlamda

deprem yaşanmaktadır. Teftişler, tahkikatlar, atamalar, yer değiştirmeler, emekliye ayırmalar, istifalar, iknalar sonucu; genelde yargının, özelde idari yargının iş yoğunluğunda patlamalara neden olmaktadır. Anayasa ve yasalardan önce devlet anlayışımızı değiştirmemiz gerekmektedir. Önemli olan insandır, bireydir. Devlet, bireylerden oluşan toplumun oluşturduğu büyük bir organizasyondur. Devlette her şey hizmete endekslenmelidir. Tüm devlet görevlileri halkın hizmetkarlarıdır, efendileri değil. Yetki kullanımında bu temel ilke göz önünde bulundurularak, hizmette yararlılık esası öne çıkarılmalıdır. Hizmetin en üst düzeyde işlenmesini sağlamak, yetkililer için temel tercih olmalıdır. Görevlileri atama yetkisine sahip olanlar, yetkilerini kullanırken; partili, sempatan, dost, ahbab gibi yakınlık ilişkilerine göre değil, hizmetin özelliklerine göre davranmalıdırlar. “İdarenin takdir hakkı” bu noktada “keyfilikten” ancak “gerekçe” ile ayrılır. Yargı denetimini inkar etmiyorsak, idari karar ve işlemlerin mutlaka hukukça geçerli gerekçelere dayanması zorunluluğunu da kabul etmemiz gerekir. Kaldı ki, haklı gerekçe gösterilince, yargı denetiminden çekinmek için sebep de kalmaz.

İdari yargı sorunlarının çözümlü konusunda son önerimiz de, alternatif çözümlü usulleri olacaktır. Bu önerimiz, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin İdare Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözümlüyle İlgili Tavsiye Kararına dayanmaktadır.

5 Eylül 2001 tarihinde, Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilerek, 9 sayılı tavsiye kararı olarak sunulan bu karar, idari yargılamada ya davadan önce ya da dava sırasında idare ile yurttaş arasında dostane çözümlü önermektedir. Dostane çözümlü giden aşamalar da; idari resmi bir işlemin varlığı, dahili incelemeler, uzlaştırma, arabuluculuk, müzakereye dayalı anlaşma ve tahkim olarak sıralamıştır. Dava sayısının azaltılmasını amaçlayan bu yeni yöntemin; ülkemizde mahkemelerin taşıyabileceklerinden daha fazla iş yükü altında kaldıkları ve bu durumun, AİHS'nin 6. maddesinde öngörülen "adil yargılanma" hakkına aykırı sonuçlar doğurduğu da dikkate alındığında, incelenmeye değer olduğu kanısındayız.

Anayasa ve yasalarda yer alan düzenlemelerden kaynaklanan idari yargı sorunları

yanında, genel yargı sorunları da idari yargıyı etkilemektedir. Bunları; yargılamanın ağır işlemesi sonucu adaletin gecikmesi, hukuk eğitiminin yetersizliği, yargıç, savcı ve adliye personelinin yaptıkları işin önemine ve yoğunluğuna uygun ücret alamaması, adliyelerin bina, araç, gereç yönünden yeterli donanıma sahip olamaması, yargının genel bütçeden aldığı payın, kamusal işlevi ile orantılı ve yeterli olmaması ve hepsinden önemlisi yargının bağımsızlığına tam olarak kavuşamaması olarak sıralayabiliriz.

Bu ve benzeri toplantılarda, yargının sorunları ve çözüm önerileri o kadar çok dile getirilmiştir ki, artık bilinmeyen ya da tartışılmayan bir konu kalmamıştır. Bir anlamda siyasetçisi, yargıcı, savcısı, avukatı ve yargıyla doğrudan ya da dolaylı ilgisi olan herkes bu sorunları ve yaklaşık çözüm önerilerini bilmektedir. Peki neden bu sorunlar çözülememektedir? Çünkü; yürütme erkini elinde bulunduran siyasal iktidarlar, hiçbir biçimde güçlü ve bağımsız bir yargı istememektedirler. Muhalefette yargının önemi ve konumu yanında

“Hukuk Devleti” için söylenenler ve yapılan iyimser tespitler iktidara gelince kesinlikle unutulmaktadır.

Bunun en çarpıcı göstergesi, iktidarların genel bütçeden yargıya ayırdığı paydır. Cumhuriyetin ilk yıllarında "yüzdeler" civarında seyreden bu oran, yargının tıkanıdığı ve işlevini yitirme durumunda kaldığı günümüzde "bindeler" civarında gezinmektedir. Yine son yıllarda, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Diyanet İşleri Başkanlığı bütçelerinin, genel bütçeden aldığı payın, yargıya ayrılan paydan üç dört kat fazla olması da siyasal iktidarların, yargıya ve hukuk devletine yaklaşımlarını sergilemesi bakımından çok şeyler ifade etmektedir. Bugün üç yüksek mahkememiz başta olmak üzere, tüm mahkemelerde yapılan işin önemine ve yoğunluğuna uygun bina, araç, gereç ve donanım yoktur. Özellikle, Danıştay ve Yargıtay'ın yoğun iş yükü ve dosya akışı karşısında, yeni binalara şiddetle ihtiyaç vardır. Tüm bu ve benzeri sorunlar orta yerde dururken ve de bunları çok çarpıcı bir biçimde dile getiren bir Adalet Bakanı görevdeyken, toplumun güvencesi, devletin temeli, ülkenin geleceği olan adalete ayrılan pay

yine yerinde sayıyorsa, bu konuları daha çok uzun yıllar tartışacağız demektir. Ancak şunun kesinlikle bilinmesi gereklidir; geçmiş kültürlerimizden kaynaklanan “Devlet ve Adalet” birlikteliğiyle, çağdaş yaşamın ürünü ve beklentisi olan “Hukuk Devleti ve Hukukun Üstünlüğü” kavramları, geçmişten günümüze toplumun ortak hafızasında yer etmiştir. Bunun doğal sonucu olarak, her kesimden insanımız, ister aydın, ister işçi, ister esnaf, ister köylü olsun, eğer yargı adil, doğru, hızlı ve düzenli işleyecek olursa, toplumu ve onun kurumlarını çürüten tüm engellerin ortadan kalkacağına inanmakta ve neredeyse tüm sorunlarının çözümünü bağımsız ve adil yargıda görmektedir. Siyasal iktidarların; artık toplumsal bir istek haline gelen ve yargının sorunlarının çözülmesi ile diğer tüm sorunların çözüleceği yönündeki bu ortak inanca, bu ortak beklentiye yanıt vererek, gerekli önlemleri almasının zamanı geldiği kanısındayız.

Sırası gelmişken şu hususu da hatırlatmak istiyorum; iktidarların, zaman zaman yasaya oy kullanan milletvekilinin dahi neden oy verdiğini

bilmediği ve bakanlık bürokratlarının çoğu kez gerçeklerden ve toplumsal yaşamdan kopuk olarak hazırladığı, yasaladığı an eskiyen, işlevini yitiren, yeni sorunlar üreten yasaları çıkarmaktan ve yasama çalışmasını salt yasa çıkarmaya endekslemekten kurtulması gereklidir. Tüm iktidarların ifade ettiği ancak hiç birinin gerçekleştiremediği yöntem olan toplumsal uzlaşma, yasal düzenlemelerde mutlaka sağlanmalıdır.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Konuklar,

Ülkemiz, i ve dış sorunlar bakımından tarihinin en kritik, en sıkıntılı dönemini yaşamaktadır. Ulusal anlamda yaşanan siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlar yanında, uluslararası ilişkilerde de ülkemizin ve bölgemizin coğrafyasını etkileyecek çok ciddi olaylarla karşı karşıyayız.

Tüm bu sorunları, ulusal birlik ve dayanışma anlayışıyla aşabilir ve ancak bu Şekilde üstesinden gelebiliriz. Çünkü, ağır mali koşullar altında ezilen

halkımız, yakınmalara karşın giderilemeyen işsizlik, yolsuzluk, rüşvet, düzensizlik, eşitsizlik, adaletsizlik ve benzeri toplumsal sorunlar karşısında kendisini bu hale getirdiğine inandığı siyasal partilere en büyük dersi vererek onları, parlamento dışında bırakmıştır. Bu demokrasi dersini, bu sessizlerin ve kimsesizlerin sesini, ilgili her kesimin çok iyi okuması, politikalarını bu sonuca göre kurgulaması gerekmektedir. Her kademedeki yetkili kişi, bulunduğu yerin ve makamın çekiciliğine kapılmadan, kendisini oraya getiren iradenin biçimlendiği demokratik gelenek ve anlayışlara saygılı olarak, adil, objektif ve hukuk içinde hareket etmek durumundadır. Aksi uygulamalar hiç kimseye yarar getirmediği gibi, yaşanmış acı olayların “tekerrürlerine” neden olacak ve ülkeye zaman kaybettirecektir.

Amasya, Erzurum, Sivas kongreleriyle şekillenen ve 23 Nisan 1920 Cuma günü saat 13.45’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin en yaşlı üyesi olan Sinop Milletvekili Şerif Bey’in Meclisi açış konuşmasında “Ulusumuzun iç ve dış tam bağımsızlık içinde kendi yazgısının sorumluluğunu doğrudan doğruya yüklenip kendisini yönetmeye

başladığını bütün cihana duyurarak, Büyük Millet Meclisi'ni açıyorum” sözleriyle yaşama geçen ve 29 Ekim 1923 günü “Cumhuriyetle” taçlanan Devletimiz ve demokrasimiz 83 yıldır tüm engellere karşın, onurla ayakta durmaktadır. Türkiye Cumhuriyetini kuranlar, kuruluştan itibaren çağdaş değerlerin bir bütünü olan muasır medeniyetleri kendilerine hedef seçmişler ve geleneksel Osmanlı toplumu yerine, modern-çağdaş Türkiye toplumunu yaratmaya yönelmişlerdir. Bunun doğal sonucu olarak, her alanda yenilik ve devrim yaparak, çağdaş değerler üzerine yükselen, laik, demokratik, modern bir devlet kurmuşlardır. Bu anayasal devletin yapısı, kuruluş felsefesi insan hakları ve özgürlükleri amaç edinmiş, sürekli gelişen ve yenilenen statik değil, dinamik bir yapıdır. Ama üzülen ifade etmek isterim ki; özellikle 1946 yılından itibaren çok partili seçim sistemine geçilmesinden sonra, politikanın doğasından gelen, sırf oy ve seçim kaygılarıyla uygulanan popülist politikalar, devrimleri hedefinden saptırmış, bir çok çağdaş kurum kuruluşundaki konumlarından çok gerilere düşmüştür. Laik yönetim, laik hukuk ve laik eğitim temel eksenleri

üzerine oturtulan Cumhuriyetimizin 83. yılında yaşadığımız sorunlar ve karşılaştığımız manzaralar son derece düşündürücü ve kaygı vericidir.

Hemen yanı başımızda, tüm dünyanın gözleri önünde ABD ve yandaşları tarafından hiçbir mantıksal ve hukuksal gerekçeye dayanmayan ve tamamen emperyalist geçmişlerine uygun bir davranışın uzantısı olan Irak savaşı ve işgali, uluslararası hukuku, uluslararası sözleşmeleri ve en önemlisi, kendi elleriyle kurdukları BM teşkilatını, büyük oranda ihlal etmiş, yıpratmıştır.

Acılara ve felaketslere neden olan iki büyük savaştan sonra 1945 yılında imzalanan BM'ler antlaşması, aynı yıl oluşturulan Uluslararası Adalet Divanı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Halkların Barış Hakkı Bildirgesi, Her Türü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi, UNESCO'nun Barışın ve Uluslararası Anlaşımın Pekiştirilmesine, İnsan Haklarına Saygının Yayılmasına, Irkçılık, Irk Ayrımı ve Savaş Kışkırtıcılığının Önlenmesinde Kitle İletişim Araçlarının Katkısına İlişkin Temel İlkeler Bildirgesi ile bu ve benzeri anlaşmaların Avrupa

ayağını oluşturan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna bağlı olarak geliştirilen protokol ve sözleşme hükümleri geçerliliğini koruduğu sürece bu anlamsız savaşı izah etmeye olanak var mı? Yanlış diplomasiyle etkin olamadığımız fiili durumun, ulusal birliğimiz başta olmak üzere, ekonomik ve sosyal yönden, en çok ülkemiz geleceğini ilgilendirdiği bir gerçektir.

Yıllardır ulusal bir dava olarak toplumsal bilincimize yer etmiş olan Kıbrıs sorununda “Güney Kıbrıs Kesiminin” hukuka aykırı olarak, bir oldu bitti sonucu, AB’ne alınmasıyla birlikte, daha zor ve çetin bir sürece girilmiştir. Bu aşamada Kıbrıs sorununa, iki toplumun varlığını ve hukukunu tanıyan, ayrıca ilgili devletlerin arşivlerindeki belgelere ve yurttaşlarının belleklerindeki anılara aykırı olmayan insani, hukuki ve gerçekçi çözümlerin getirilmesini diliyor ve bekliyoruz.

AB Türkiye ilişkilerinde üzümlere ifade etmek isteriz ki, batılı dostlarımız bize içtenlikli davranmamakta, yaşanan süreçte Türkiye, tercihini

hep çağdaş dünya ve Avrupa yönünde yapmasına karşın, aynı ilgi ve desteği görememektedir. Oysa Türk toplumu, Türk insanı AB üyeliğini Türkiye'nin önünü açacak çok ciddi bir çağdaşlaşma projesi olarak görüyor, Avrupa'yı bir coğrafya olarak değil, "Çağdaş Değerler" bütünü olarak algılıyor.

NATO başta olmak üzere, askeri-sivil tüm birlik ve kuruluşlara üye olan ve katkı veren Türkiye bunun gereği olan yükümlülüklerini de Kore'de, Somali'de, Bosna'da ve Afganistan'da duraksamadan yerine getirmiş ve uluslararası birlikteliğe hep destek olmuştur. Türk toplumu bu özveri ve iyi niyetli davranışının karşılığını görmek istemektedir. Bu haklı beklentiye karşın, AB yeni üyelerin hiçbirisinden istemediği bir çok koşulu ülkemize dayatmakta, ulusal ve uluslararası konularda, üyelikle hiç ilgisi olmayan Güney Doğu sorununu çöz, Kıbrıs sorununu çöz, Ermeni soykırımını tanı, Demokratikleşmeni gerçekleştir gibi yeni koşullar ileriye sürmekte ve işi kesinlikle ağırdan almaktadır. AB yetkilileri bunlarla da yetinmeyerek,

İslam dünyasının içinde tek demokratik, laik hukuk devleti olma mücadelesinde temel dayanağımız olan ve bizi biz yapan, Atatürk ilke ve devrimlerinden vazgeçmemiz halinde birlik içine girebileceğimizi ifade edebilmişlerdir.

Ulusal birliğin tartışmaya açıldığı, insan hakları ve özgürlükler adına üniter yapının zorlandığı, kutsal din duyguları adına laik yapının yıpratıldığı bir dönemde Avrupa'dan gelen bu çatlak sesler hiçte tesadüf değildir.

Ama şunun; tüm dost ve düşman tarafından bilinmesini özellikle istiyoruz, Türkiye Cumhuriyetinin temel felsefesi, Atatürk ilke ve devrimleridir. Bu ise; aklın ve bilimin aydınlattığı çağdaş düşünce sistemidir. Bu düşünce sistemi; yaşamada, halkın kayıtsız şartsız egemenliğine dayalı parlamenter demokratik Cumhuriyeti, onun denetiminde yürütmeyi ve tam bağımsız yargıyı içeren, ulusçu, halkçı, devrimci ve laik yaşamı vazgeçilmez ötelenmez bir temel olarak kabullenir.

İşte tüm bunların ifade edildiği kavram bütünü Atatürk ilke ve devrimlerini oluşturur. Amaç, çağdaş devleti ve çağdaş toplumu yaratmak, gelişmiş uygarlık düzeyini yakalamak suretiyle ulusu gönençli kılmak ve yurttaşın başını dik tutmaktır. Hiç kimse, ama hiç kimse bizi biz yapan bu değerlerden ve bu aydınlık yoldan geri çeviremez, bir biçimde bu değerlerden vazgeçmemizi isteyemez, ne denli ağır bedel ödense de bu istemler her koşulda reddedilmeye mahkumdur. Her Türk aydınınının varlık nedeni olan bu değerlere hepimizin içtenlikle sahip çıkması gereklidir. Çünkü, tam bağımsız anti-emperyalist, gerçekçi ve hümanist Atatürkçü düşünce, hepimizin her yerde koruması ve kollaması gereken yüksek bir değerler bütünüdür.

“Ben manevi miras olarak hiçbir doğma ve donmuş, kalıplaşmış hiçbir düstur bırakmıyorum. Benim manevi mirasım, ilim ve akıldır. Manevi mirasçılarım ancak, aklın ve ilmin rehberliğini kabul edenlerdir” diyen büyük önder Atatürk’ün manevi

mirası olan akıl ve bilim; yolumuzu sonsuza kadar aydınlatacaktır. “Çağdaş bir Türkiye özlemidir bizi yönlendiren, Demokrat bir Cumhuriyettir temel hedefimiz, Özgür Yurttaş olmaktır seçimimiz, İnsan Hakları, Hukukun Üstünlüğü ve Sivil Toplumdur özümsemişimiz, Eşitlikçi, Dürüst, Erdemli ve Demokrat bir yönetimdir isteğimiz” işte bizi aydınlığa götürecektir yol bu yoldur.

Sizlere bu duygu ve düşüncelerle saygılar sunar, Laik ve Demokratik Cumhuriyetimizin teminatlarının başında gelen, yüce Danıştay'ımızın nice yüz yıllara kavuşmasını dilerim.

Saygılarımla.

Türkiye Barolar Birliği
Başkanı
Avukat Özdemir ÖZOK

